Pedres 3D: l'error d'Anna Dot i la còpia de Mercè Casanovas

3D stones: the error of Anna Dot and the copy of Mercè Casanovas

JORDI MORELL I ROVIRA*

Artigo submetido a 9 de janeiro de 2020 e aprovado a 21 de janeiro de 2020

*Catalunya, Espanya, artista visual.

AFILIAÇÃO: Universitat de Barcelona; Facultat de Belles Arts; Departament d'Arts Visuals i Disseny. C/ Pau Gargallo, 4. 08028 Barcelona. Espanha. E-mail: jordi.morell@ub.edu

Resum: L'article ens acosta a dues artistes catalanes, Anna Dot i Mercè Casanovas, que han incorporat la tecnologia d'impressió en 3D com una eina més en els seus processos creatius. Coincideix, a més, que les pedres impreses són protagonistes en les seves obres: com a error, en El camí de les pedres (2017), de Dot, i com a còpia en Repensant Penone (2019), de Casanovas. Es conclou que aquestes pedres peculiars condensen, més que temps, un conjunt de dades, i que ens desvelen densitats conceptuals pròpies de les seves recerques artístiques.

Paraules clau: pedra / impressió en 3D / error / còpia / Anna Dot / Mercè Casanovas / processos artístics.

Abstract: *This paper brings us closer to two Catalan artists: Anna Dot and Mercè Casanovas, who have incorporated 3D printing technology as another tool in their creative processes. It also coincides with the fact that printed stones are the main character in their works: as an error in Dot's El camí de les pedres (2017), and as a copy in Casanovas's Repensant Penone (2019). In conclusion, these peculiar stones, more than time, condense data and reveal the conceptual densities of their artistic research.*

Keywords: *stone / 3D printing / error / copy / Anna Dot / Mercè Casanovas / artistic processes.*

Morell i Rovira, Jordi (2020) "Pedres 3d: l'error d'Anna Dot i la còpia de Mercè Casanovas." *Revista Estúdio, artistas sobre outras obras*. ISSN 1647-6158 e-ISSN 1647-7316. *11*(31), julho-setembro:97-104.

Introducció

Les pedres són anteriors a la història i des de sempre han captivat els artistes. De fet, quan observem pedres, contemplem temps i, alhora, ens parlen de temps (Caillois, 2011: 35). Però probablement aquesta idea s'esmicola quan tenim al davant unes «pedres rares»: produïdes amb tecnologia 3D i amb l'ombra de la immediatesa i la futilitat que caracteritza la nostra època.

Aquest article ens acosta a dues artistes catalanes, Anna Dot (Torelló, 1991) i Mercè Casanovas (Terrassa, 1955), que coincideixen a fer protagonistes unes pedres impreses en els seus corresponents projectes. Però, més enllà de l'ús de la tecnologia 3D, cada cop més present en diversos àmbits del nostre dia a dia, les dues artistes són amants de les pedres. Revisant les seves trajectòries artístiques, trobem diversos moments en què els donen veu: l'Anna, a pedres més urbanes i erràtiques, i la Mercè, a les sedimentades i prehistòriques. I fàcilment ens podem imaginar les dues artistes, cadascuna en els seus contextos i transitars, recollint aquests elements més o menys banals. L'objecte i l'acte de collir-lo (el gest) ens recorden el luxe doble que planteja Nuccio Ordine (2013: 17), que ens representa l'inútil i ens qüestiona el que és realment necessari i beneficiós.

1. Error

El setembre passat, l'artista Anna Dot es va doctorar en el marc del Programa de Doctorat en Traducció, Gènere i Estudis Culturals, del Departament de Traducció, Interpretació i Llengües Aplicades de la Universitat de Vic. La seva recerca ha girat al voltant de la idea de la «posttraducció» i de l'encreuament de la disciplina mateixa de la traducció amb pràctiques artístiques contemporànies. De fet, aquest interès en el llenguatge i l'escriptura en el context digital és compartit amb la seva pràctica artística, i és especialment atent pel que fa a les múltiples cares en què apareix l'error en qualsevol intent de comunicació i d'interpretació.

> [...] *l'estranyesa i el desconcert que provoca l'error motiven l'activació d'altres discursos i relats. D'aquesta manera, l'equívoc esdevé una espècie de fissura, una escletxa que trenca amb les expectatives i els consensos, al mateix temps que obre tot un altre ventall de possibilitats. No estigmatitzar el fracàs, no descartar l'error, sinó més aviat el contrari, treballar a partir de la perplexitat que genera, per incorporar-lo, apropiar-se'l, pensar-lo i així aproximar-se al real des d'una altra perspectiva* (Andreu, 2017).

Anna Dot ens presenta unes «pedres-errors» en *Les pedres del camí* (2017) (figura 1). L'obra consta de deu pedres impreses en 3D amb LayBrick —un tipus de material en forma de filament que ofereix un aspecte similar a la pedra arenosa—, que es troben distribuïdes al terra de l'espai expositiu.

Revista Estúdio, artistas sobre outras obras. ISSN 1647-6158 e-ISSN 1647-7316. *11*(31), julho-setembro:97-104.

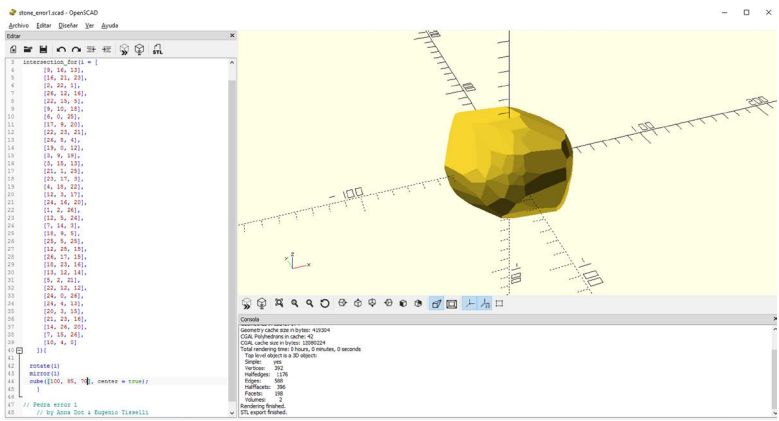

Figura 1 · Anna Dot, *Les pedres del camí* (2017), imatge de la instal·lació a La Capella (Barcelona). Font: Pep Herrero
Figura 2 · Captura de pantalla de la programació de la *Pedra error 1* amb l'aplicació lliure OpenSCAD.Font: Eugenio Tisselli

Convé destacar que, per dur a terme aquesta proposta, l'artista parteix de la reflexió al voltant de l'error —entenent l'error com un imprevist en l'horitzó d'expectatives (Dot, 2017)— i ens explica com la pedra esdevé per a ella sinònim d'error, recordant-nos l'expressió popular «ensopegar dues vegades amb la mateixa pedra». Es pregunta, així mateix, sobre quina aparença tindrien els errors si fossin pedres.

Aquests elements de Dot que fàcilment reconeixem com a pedres són el resultat d'una traducció, la traducció d'una sèrie de càlculs d'errors que l'artista va detectar en la lectura de diferents passatges de les aventures del Quixot, de Miguel de Cervantes, i als quals va donar forma i produir en col·laboració amb l'artista digital i programador Eugenio Tisselli.

> *En l'obra* [Don Quijote de la Mancha]*, el protagonista, pensant-se cavaller i buscant viure aquelles aventures que ha llegit en els llibres de cavalleries, comet tota una sèrie d'errors que no fan sinó parlar-nos de la diferència entre les seves expectatives i la realitat* (Dot, 2017).

Anna Dot acompanya habitualment aquesta obra amb la realització d'una conferència performativa (Dot, 2019*a*). A través de les hipòtesis i suposicions que han guiat l'artista a prendre decisions, es fa evident la seva complexitat en els diversos nivells de la proposta, com per exemple: detectar unes situacions erràtiques i contrastar-les amb unes de correctes o utilitzar un codi com a *interlingua* (Dot, 2019*a*) —que funcioni com una llengua auxiliar per poder tenir en el mateix codi dues llengües diferents. Així, exposa de manera transparent i sincera el procés de recerca i els passos que ha seguit fins a arribar a l'objecte. Ofereix a l'espectador una sèrie de dades, amb un to acadèmic, i de decisions que ens interpel·len sobre el mateix sentit (o «sense-sentit») de la proposta, i sobre la seva utilitat o el seu fracàs.

Les pedres-error d'Anna Dot són estranyes, i en l'exposició funcionen com pedres erràtiques que, malgrat les seves dimensions i característiques, ens recorden la imatge utilitzada pel filòsof alemany Peter Sloterdijk per acostar-nos a la idea d'estranyesa: «quan topem amb alguna cosa que està fora de lloc» (Sloterdijk, 2008: 27).

El mes de maig passat, Dot va presentar *El juny de les pedres* (2019), una intervenció a l'(A)parador (Llibreria 22, Girona). L'artista ens explicava el fet d'errar d'una pedra que es va trobar en el seu trajecte durant el juny de 2017, coincidint en el temps amb el desenvolupament de les «pedres-error». D'aquesta manera, Dot enllaça *error* i *errar* no només en un sentit etimològic dels termes, sinó també en el literal, a través d'una pedra que deambula «fora de lloc», erràtica.

L'artista ens narra, en forma de diari, el desplaçament que pateix la pedra fins a acabar creuant un pas subterrani de la seva localitat i, en definitiva, el seu «ensopegar amb la mateixa pedra».

> [...] *No vaig poder sortir al carrer fins al dia 19, que vaig caminar, a poc a poc, fins a la consulta del fisioterapeuta, al centre del poble, a l'altra banda de les vies del tren. Quan vaig creuar el pas subterrani, la pedra encara era allà: sota terra, però a l'altra banda. Havia creuat tot el túnel i semblava que esperés l'embranzida necessària per enfilar, rampa amunt, el camí que la portaria a la superfície* [...] (Dot, 2019*b*).

2. Còpia

L'artista i docent Mercè Casanovas, especialista en processos litogràfics i en llibres d'artista, forma part del projecte d'investigació d'I+D+i Matèria Impresa, del Departament d'Arts Visuals i Disseny de la Universitat de Barcelona. Aquest projecte explora específicament l'ús de les tecnologies d'impressió i escaneig en 3D i la seva repercussió en els llenguatges de l'art contemporani.

Darrerament, Casanovas ha participat en l'exposició «Matèria impresa: la virtualitat física», a la Casa de la Paraula (Santa Coloma de Farners), juntament amb Quim Cantalozella, Marta Negre, Javier Lozano, Cristina Pastó, Albert Valera i Àngels Viladomiu, artistes i investigadors implicats també en el projecte.

En la proposta de Mercè Casanovas *Repensant Penone* (2019) (figures 3 i 4), hi trobem la «pedra-còpia». I, com la resta d'investigadors, Casanovas ha incorporat dins del seu procés creatiu la tecnologia digital i la fabricació additiva (3D). L'obra exposada està composta de diverses parts, en les quals es relacionen pedres naturals i les seves rèpliques prefabricades, acompanyades d'una sèrie d'imatges digitals impreses del procés d'escaneig de les mateixes pedres (figura 5).

L'artista ens recorda, amb aquest treball, la sèrie *Essere fiume* (1981-1982), de Giuseppe Penone, en la qual l'artista italià va recollir una pedra natural del riu i la duplicà escrupolosament en una altra pedra de característiques similars extreta de la muntanya. Mentre que Penone, amb aquest gest, volia «esdevenir riu», com el que va modelar l'original, Casanovas deixa pas a la màquina, que construeixi capa a capa la seva pedra. L'artista ens explica que el seu punt de partida per repensar l'obra de Penone i extrapolar-la al llenguatge de la impressió en 3D és «la subtilesa de la similitud imperfecta», així com «la ficció del mimetisme» que comporta la duplicitat del procés natural (Casanovas, 2019).

En certa manera, Casanovas continua, per mitjà de tècniques i materials actuals, repensant qüestions presents al llarg de la seva trajectòria com a gravadora, com són el procés de serialitat i el de reproducció automàtica de l'obra.

Revista Estúdio, artistas sobre outras obras. ISSN 1647-6158 e-ISSN 1647-7316. *11*(31), julho-setembro:97-104.

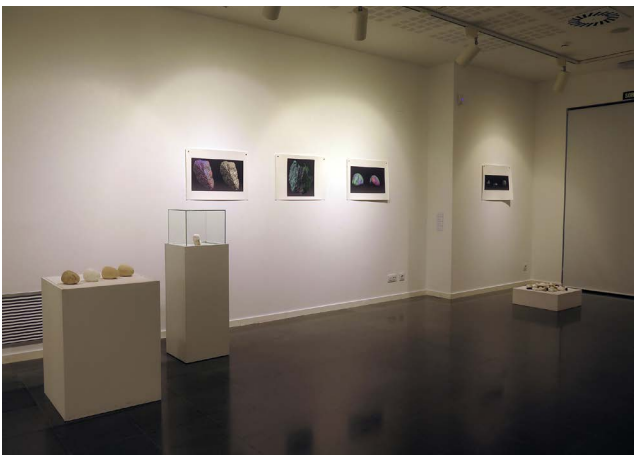

Figura 3 · Mercè Casanovas, *Repensant Penone* (2019). Font: M. Casanovas
Figura 4 · Mercè Casanovas, *Repensant Penone* (2019). Imatge general de l'obra exposada. Font: M. Casanovas

Figura 5 · Mercè Casanovas, *Repensant Penone* (2019). Impressió digital d'alta resolució del procés d'escaneig de les pedres. Font: M. Casanovas

Curiosament, les pedres també han tingut un paper rellevant al llarg de la història dels processos d'estampació.

Tot i això, l'ambivalència a l'hora de distingir l'original de la còpia la trobem clarament, des de l'inici, en l'obra anterior: *On és l'original?* (2016), una altra «pedra-còpia» de Casanovas, ja que es tracta d'una reproducció mimètica d'un fòssil. L'element resultant esdevé una mena de pedra amb l'empremta d'un peix ossi (Osteïcti), pròpia dels museus d'història natural.

> *Que* [M. Casanovas] *haya escogido un fósil como punto de partida no es arbitrario; éste funciona como impronta de algo que alguna vez existió: a modo de grabado, es la representación de la forma exterior de un animal o un vegetal. Por lo tanto, la obra se convierte en un simulacro no del original, sino de su copia, impresa por la naturaleza durante siglos en la piedra* (Cantalozella; Negre, 2018: 75).

Conclusions

En el pròleg de la traducció catalana de *Pedres*, de Roger Caillois, el físic i divulgador científic Jorge Wagensberg ens diu que totes les propietats d'una pedra pertanyen a una història i a una geografia (forma, estructura, composició, color, mesura, diversitat, intel·ligibilitat, etc.) (Caillois, 2011: 11). En certa manera, les peces que hem vist en aquest article —l'error de Dot i la còpia de Casanovas— també tenen vincles amb unes històries i unes geografies, tot i no ser pròpiament pedres.

Revista Estúdio, artistas sobre outras obras. ISSN 1647-6158 e-ISSN 1647-7316. *11*(31), julho-setembro:97-104.

Aquestes històries i geografies no només són definides per la fisicitat d'uns materials sintetitzats o per la temporalitat de la producció, amb unes tècniques cada cop més àgils, sinó per uns processos creatius i de treball, amb els seus encerts i errors, que guien les artistes per tirar endavant les corresponents idees. Probablement és per aquesta raó que, amb la voluntat de reivindicar el mateix procés, les artistes acompanyen les obres amb explicacions tècniques i conceptuals, en forma de conferència performativa com proposa Dot, o bé amb un seguit d'imatges impreses dels arxius digitals, productes de l'escaneig de la pedra original. Així, en els dos casos, l'ús de la impressió en 3D i d'altres tecnologies té una doble naturalesa: com a mitjà instrumental i com a mitjà cultural (Fàbregas, 2017: 25).

Ras i curt, les obres artístiques tractades en l'article se serveixen de la impressió en 3D com a eina de representació. Per a Casanovas, la mateixa tecnologia i els seus límits esdevenen l'objecte de reflexió —mentre ens qüestiona sobre el binomi original-còpia o simplement deixa pas a la màquina, que construeix capa a capa el seu objecte. En el cas de Dot, li serveix per donar forma i textura a unes idees, o imprevistos, del nostre marc mental.

Referències

Andreu, Rita (comp.) (2017) *Sortir-se de la línia*. Girona: Bòlit, Centre d'Art Contemporani. Text disponible en línia a: <http://www.bolit.cat/cat/arxiu-i-fons/arxiu/sortir-se-de-la-linia/presentacio.html/>. [Consulta: 5 desembre 2019]

Caillois, Roger (2011) *Pedres*. Barcelona: Días Contados. ISBN: 978-84-939638-1-1

Cantalozella, Joaquim; Negre, Marta (2018) «Materia impresa: una propuesta para la materialización de lo virtual». *Revista Croma, Estudos Artísticos*. ISSN 2182-8547, e-ISSN 2182-8717. Vol. 6, (11): 74-82.

Casanovas, Mercè (2016) «On és l'original? Matèria impresa: de la pedra al plàstic». A Valera, A.; Viladomiu, A. (coord.) (2017) *Materia impresa*. Barcelona: Comanegra. ISBN 978-84-16605-63-7

Casanovas, Mercè (2019) *Repensant Penone*. Text exposició disponible en línia a: <https://www.culturascf.cat/ca/programacio/c/1859-materia-impresa-la-virtualitat-fisica.html> [Consulta: 30 desembre 2019]

Dot, Anna (2017) *Les pedres del camí*. Text i imatges disponibles en línia a: <https://www.annadot.net/les-pedres-del-cami/> [Consulta: 5 desembre 2019]

Dot, Anna (2019*a*) *De l'error a la pedra o de la literatura a l'objecte*. Conferència performativa disponible en línia a: <https://vimeo.com/353723497> [Consulta: 31 desembre 2019]

Dot, Anna (2019*b*) *El juny de les pedres*. Text i imatges disponibles en línia a: <http://www.aparador22.org/> [Consulta: 31 desembre 2019]

Fàbregas, Ariadna (2017) «Impacte de les tecnologies de fabricació additiva (3D) en els processos creatius». A Valera, A.; Viladomiu, A. (coord.) (2017) *Materia impresa*. Barcelona: Comanegra. ISBN 978-84-16605-63-7

Ordine, Nuccio (2013) *La utilitat de l'inútil*. Barcelona: Quaderns Crema. ISBN: 978-84-7727-553-4

Sloterdijk, Peter (2008) *Extrañamiento del mundo*. València: Pre-Textos. ISBN: 978-84-8191-213-5